

TEACH-VIP

T raining,
E ducating,
A dvancing
C ollaboration in
H ealth on

V iolence and
I njury
P revention

TEACH-VIP: “Apmācība, izglītošana, sadarbības veicināšana veselības aizsardzībā un vardarbības un traumu novēršanā”

Šīs nodarbības materiālu pamatā ir Pasaules Veselības organizācijas un traumatisma ekspertu vispasaules tīkla izstrādātā traumu profilakses un kontroles mācību programma.

***Padziļinātā programma
6. modulis
1. nodarbība***

Vardarbība un nevērība pret bērnu 1

- Definīcija
- Vardarbības veidi
- Riska un neaizsargātības faktori
- Aizsargājošie faktori

Starpsektoru rīcība

- universāli, speciāli un indicēti pasākumi
- uzraudzība un novērtēšana

Vardarbība un nevērība pret bērnu

Visa veida fiziska un/vai emocionāla ļaunprātīga izturēšanās, seksuāla vardarbība, nepieskatīšana vai nevērība, komerciāla vai cita veida ekspluatācija, kas atbildības, uzticēšanās vai varas attiecību kontekstā izraisa reālu vai potenciālu apdraudējumu bērna veselībai, dzīvībai, attīstībai vai pašcieņai.

Vardarbības pret bērniem veidi

- Fiziska vardarbība
- Seksuāla vardarbība pret bērniem
- Bezrūpība un nevērīga izturēšanās
- Emocionāla vardarbība

Sliktas izturēšanās pret bērnu veidi

- Fiziska vardarbība:
 - sāsītumi
 - lūzumi
 - galvas traumas
 - iekšējās traumas
 - apdegumi
- Seksuāla vardarbība
- Emocionāla vardarbība
 - pakļaušana vardarbībai
 - draudi un iebiedēšana
 - pazemošana
 - neadaptīva socializācija

- Nepieskatīšana vai nevērība:
 - fiziska, ieskaitot augšanas un attīstības traucējumus
 - veselības aprūpe
 - izglītība
 - uzraudzīšana
 - emocionāla

- Eksploatācija

Smaga fiziska sodīšana

- sišana bērnam ar kādu priekšmetu (ne pa dibenu)
- speršana bērnam
- bērna dedzināšana
- bērna sišana
- draudēšana bērnam ar nazi vai šaujamo
- bērna smacēšana

Mērena fiziska sodīšana

- plīķi pa dibenu (ar roku)
- sitieni bērnam pa dibenu (ar priekšmetu)
- pļauka bērnam pa seju vai pa galvu
- bērna raušana aiz matiem
- bērna purināšana
- sišana bērnam ar pirkstu kauliņiem
- kniebšana bērnam
- bērna plēšana aiz auss
- likšana bērnam tupēt uz ceļiem vai stāvēt neērtā pozā
- asu piparu likšana bērnam mutē

Riska faktori

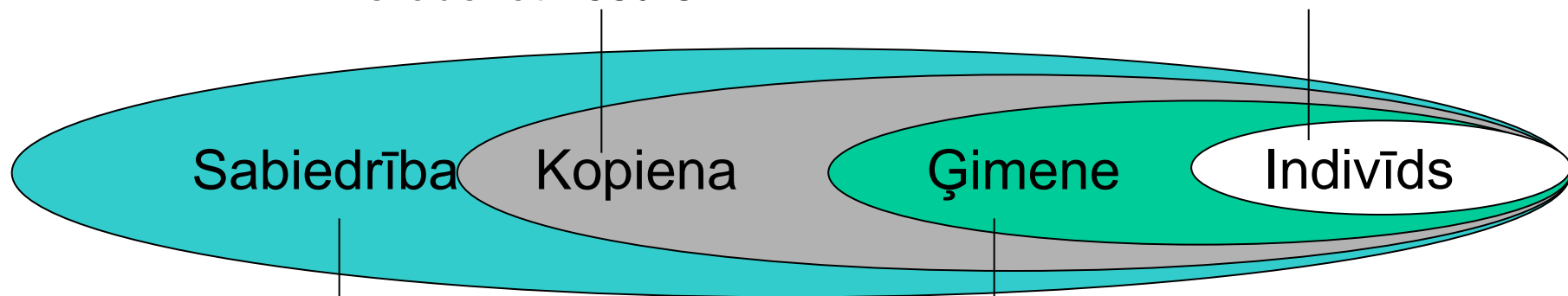
- Individuāli ar bērnu saistīti faktori
- Aprūpētāja un ģimenes raksturojums
- Kopienas faktori

Riska vai neaizsargātības faktori

vecums, dzimums, temperaments,
intelektuālā kapacitāte,
vecākais, vidējais vai jaunākais ģimenē
(bērns),

atkarību izraisošo vielu lietošana
(aprūpētājs)

pārapdzīvotība, nestabilitāte,
ierobežoti resursi

Sabiedrība

Kopiena

Ģimene

Indivīds

rasisms, seksisms,
narkotiku un ieroču
tirdzniecība

nabadzība, bezdarbs,
pārapdzīvotība, disfunkcija,
izolācija, vardarbība

Aizsargājošie faktori

- Bērna droša pieķeršanās aprūpētājam
- Bērna iedzimtās spējas
- Bērna attiecības ar uzticamu pieaugušo
- Sociālais kapitāls, t.i. bērnu aizsargājoša sociālā atbalsta tīkla pieejamība

Sekas

- Fiziskas
- Seksuālās un reproduktīvās
- Psiholoģiskas

Novēršana

- Apmācība vecāku varas īstenošanā
- Mājas apmeklējumi
- Terapija un pakalpojumi cietušajiem
- Ārstniecības programmas pāridarītājiem
- Juridiski pasākumi
- Kopienas pasākumi
- Mediju izmantošana

Ieteikumi politikai

- Vardarbības labāka novērtēšana un ārstēšana
- Reaģēšanas sistēmu uzlabošana
- Uz profilaksi vērsta politika
- Datu ieguves uzlabošana
- Paplašināt pētījumus par:
 - vardarbību, nevērību pret bērniem, riska faktoriem, profilakses efektivitāti
- Apmācības uzlabošana

Starpsektoru pasākumi

Indicēti: rīcība gadījumā, ja vardarbība jau notikusi

Speciāli: pasākumi, ko piemēro paaugstināta riska vai pret sliktu izturēšanos

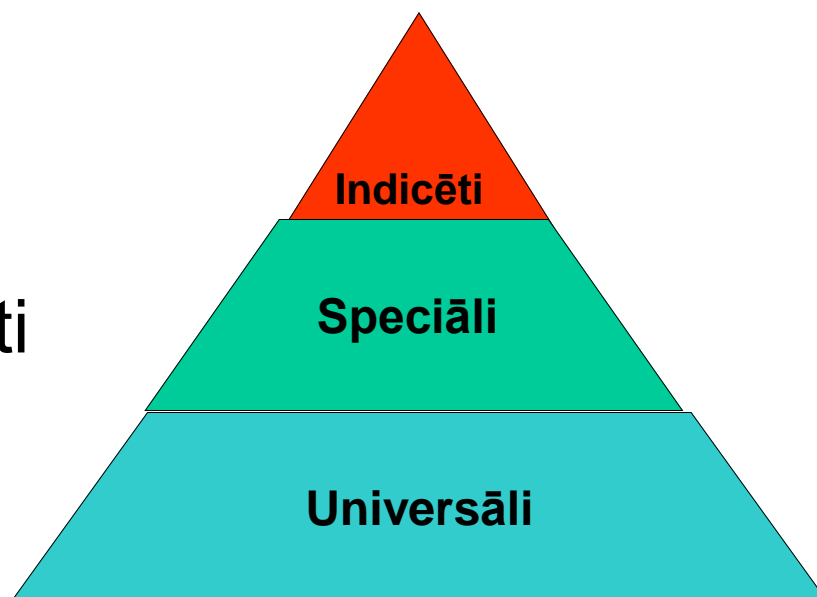
neaizsargātajām sabiedrības grupām

Universāli: pasākumi, kas vērsti

uz vispārējo sabiedrību ar

mērķi novērst sliktu

izturēšanos, t.i. lai tās nebūtu

Universāli pasākumi

Vardarbība kopumā:

- adekvāti resursi - pārtika, pajumte, apģērbs (t.i., mazināt nabadzību)
- izglītošana rasisma un seksisma jautājumos
- programmas ieroču un narkotiku apkarošanai, ierobežošanai

Slikta izturēšanās pret bērnu:

- cienīt bērna tiesības un labklājību
- veicināt drošu pieķeršanos
- pirms- un pēcdzemdību aprūpe
- kvalitatīva dienas aprūpe
- kvalitatīva izglītība
- universāla veselības aprūpe
- mājapmeklējumu programmas
- vecāku izglītošanas programmas

Speciāli pasākumi

- Mājasmeklējumu programmas
- Vecāku izglītošanas programmas
- Praktisks atbalsts (piem., mājkalpotāja vai specializēta dienas aprūpe)
- Atkarību profilakses programmas
- Ģimeņu konsultēšana

Indicētie pasākumi

- Bērna aizsardzība
 - identifikācija
 - izmeklēšana / verifikācija
 - drošības novērtēšana
 - pārvietošana

- Bērna (un ģimenes) rehabilitācija
- Pārkāpēja apsūdzība, sodīšana un rehabilitācija

Starpsektoru uzdevumi

Veselības: bērna veselības novērtējums

- dokumentēt konstatējumus
- izslēgt organisku saslimšanu
- diagnoze – traumas mehānisms un smaguma pakāpe
- esošā veselības aprūpe

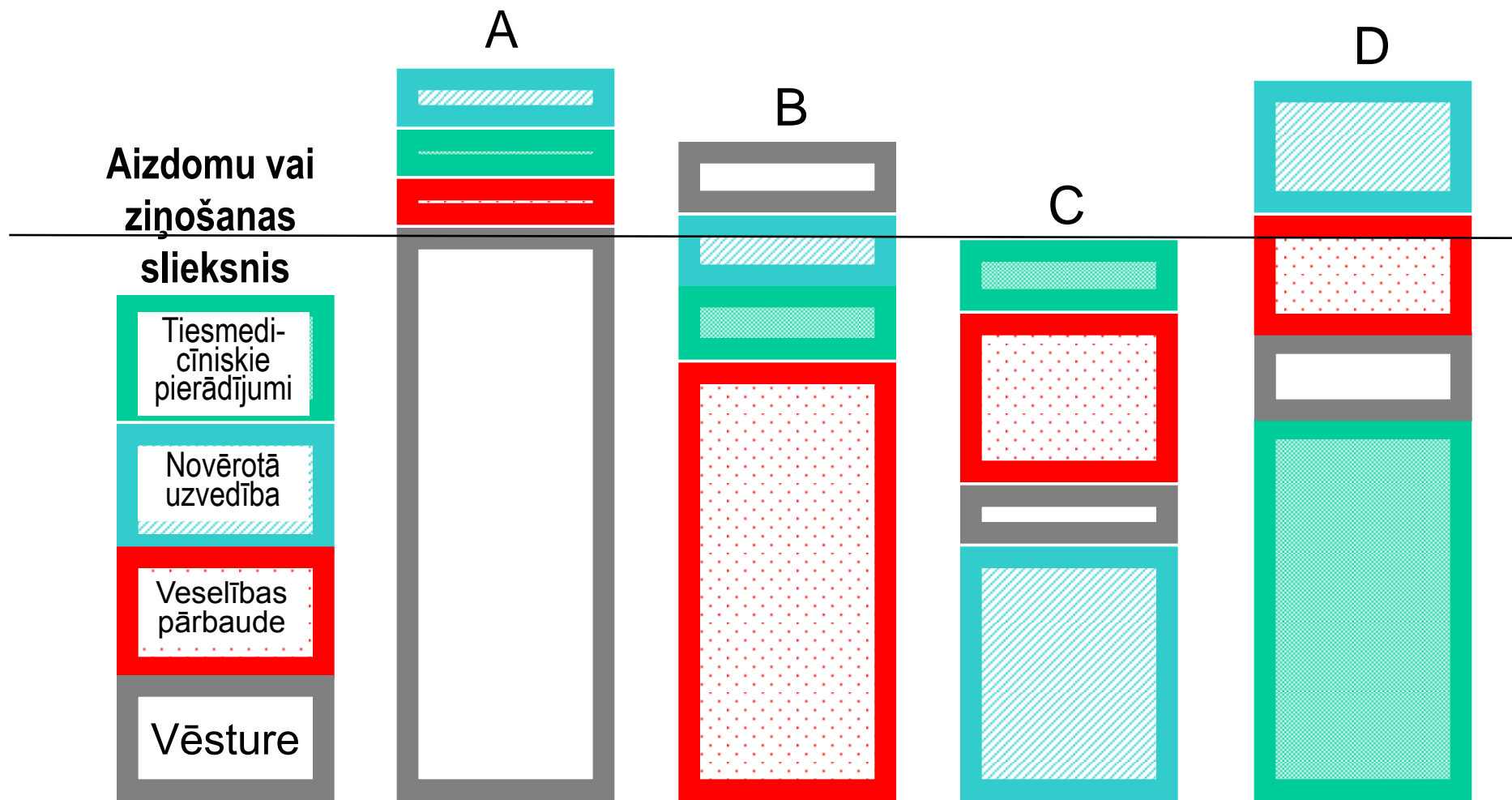
Sociālā: bērna aizsardzība

- psihosociālais novērtējums
- ģimenes atbalsts
- bērna pārvešana uz drošu vietu

Juridiskā: kriminālprocess pret pārkāpēju

- izmeklēšana, apsūdzība un kriminālvajāšana
- sods un rehabilitācija

“Klucīšu” pieeja sliktas izturēšanās pret bērnu diagnostikā

Ziņošana par sliktu izturēšanos

- Obligāta ziņošana
- Ziņošanas nosacījumi
- Ziņošanas sekas

Vēsture

Pārskats par nodarījumu

- Kad nodarījums notika?
- Kur nodarījums notika?
- Kādi notikumi bija pirms nodarījuma?
- Kas aprūpēja bērnu nodarījuma brīdī?
- Kāda bija aprūpētāja loma nodarījumā?
- Kāda bija bērna reakcija uz nodarījumu?
- Ko aprūpētājs darīja pēc nodarījuma?

Avots: *Giardino, Christian & Giardino 1997, p.27*

Vēsture

Nodarījuma pārstāstījumi, kas rada aizdomas par sliktu izturēšanos:

- nav pierādāms vai nesaskan ar fizisko vai garīgo pārbaudi
- nekas nenotika
- paškaitējums
- pārmaiņas laika gaitā
- mazs bērns vai vainas uzvelšana vienaudžiem

Avots: Giardino, Christian & Giardino, 1997.

Veselības pārbaude

Aptver fizisko un garīgo veselību:

- garuma, ķermeņa masas un galvas apkārtmēra noteikšana percentīlēs
- visa ķermeņa apskate, ieskaitot:
 - dzimumorgānus
 - pilnīgu neiroloģisko pārbaudi
 - acis, ieskaitot fundoskopiju

- attīstības pārbaude
- garīgā stāvokļa pārbaude

Novērotā uzvedība

Aprūpētāja un bērna uzvedība

Aprūpētājs

- kavējas meklēt ārstēšanu
- neapzinās nodarījuma smagumu, vienaldzīgs pret bērna ciešanām
- neatbalsta bērnu vai nevelta viņam uzmanību
- nonievā vai vaino bērnu

Bērns

- nemeklē aprūpētāja atbalstu
- kontakts ar aprūpētāju neparastā veidā, piem., bailes, dusmas, uzņemas vecāka lomu
- neparasti uzvedas pakalpojuma sniedzēju klātbūtnē

Tiesu medicīniskā ekspertīze

Veselības izmeklēšana

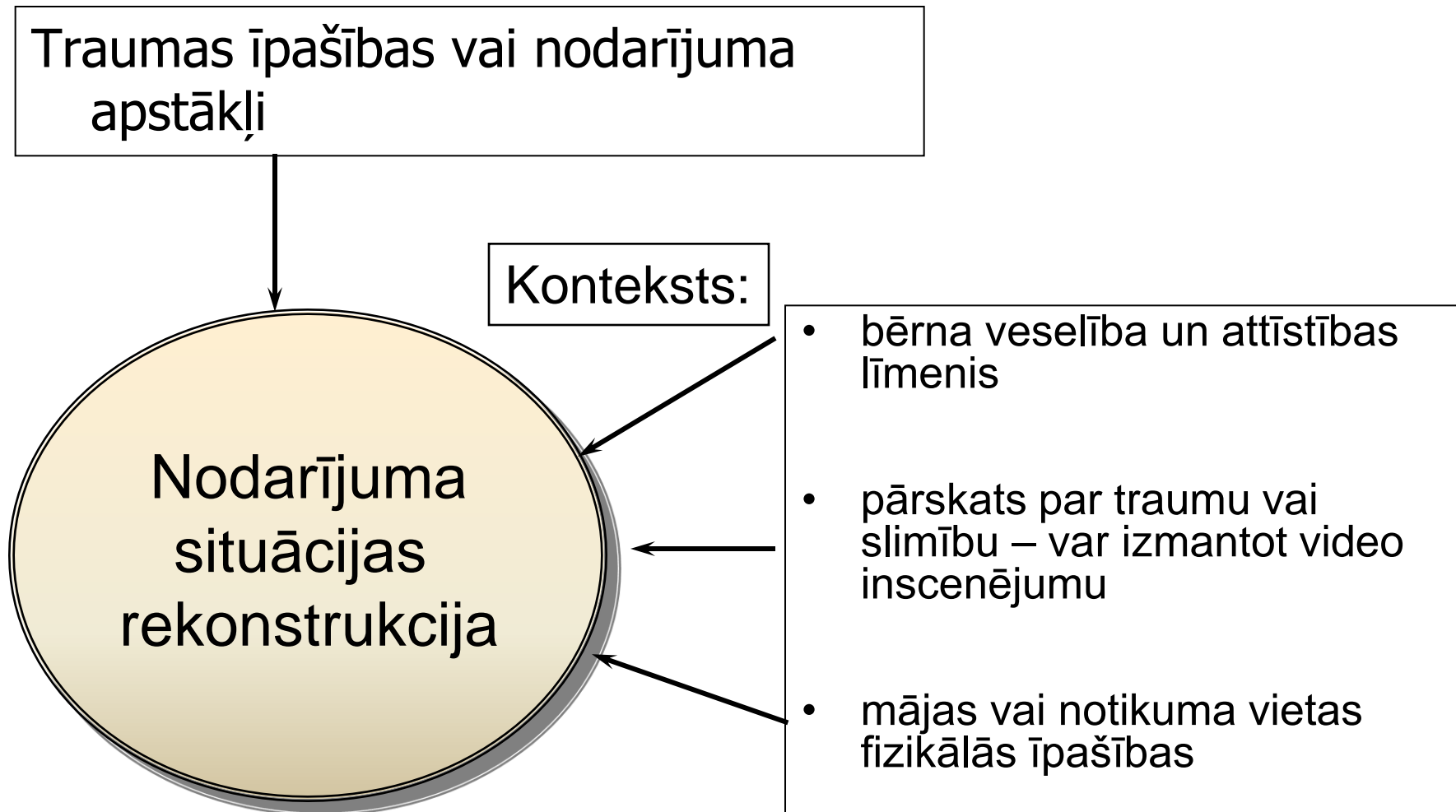
- asins analīzes – koagulācijas un bioķīmiskie izmeklējumi, antivielu/antigēnu titri infekciju identificēšanai, vēdera dobuma traumu testi u. c.
- ķermeņa šķidrumi – toksikoloģiskā izpēte, infekcijas uztriepes u. c.
- diagnostiskā attēlizmeklēšana – skeleta apskate, neiroloģiskā u. c.
- psiholoģiskais novērtējums un testi

Tiesu medicīniskā ekspertīze

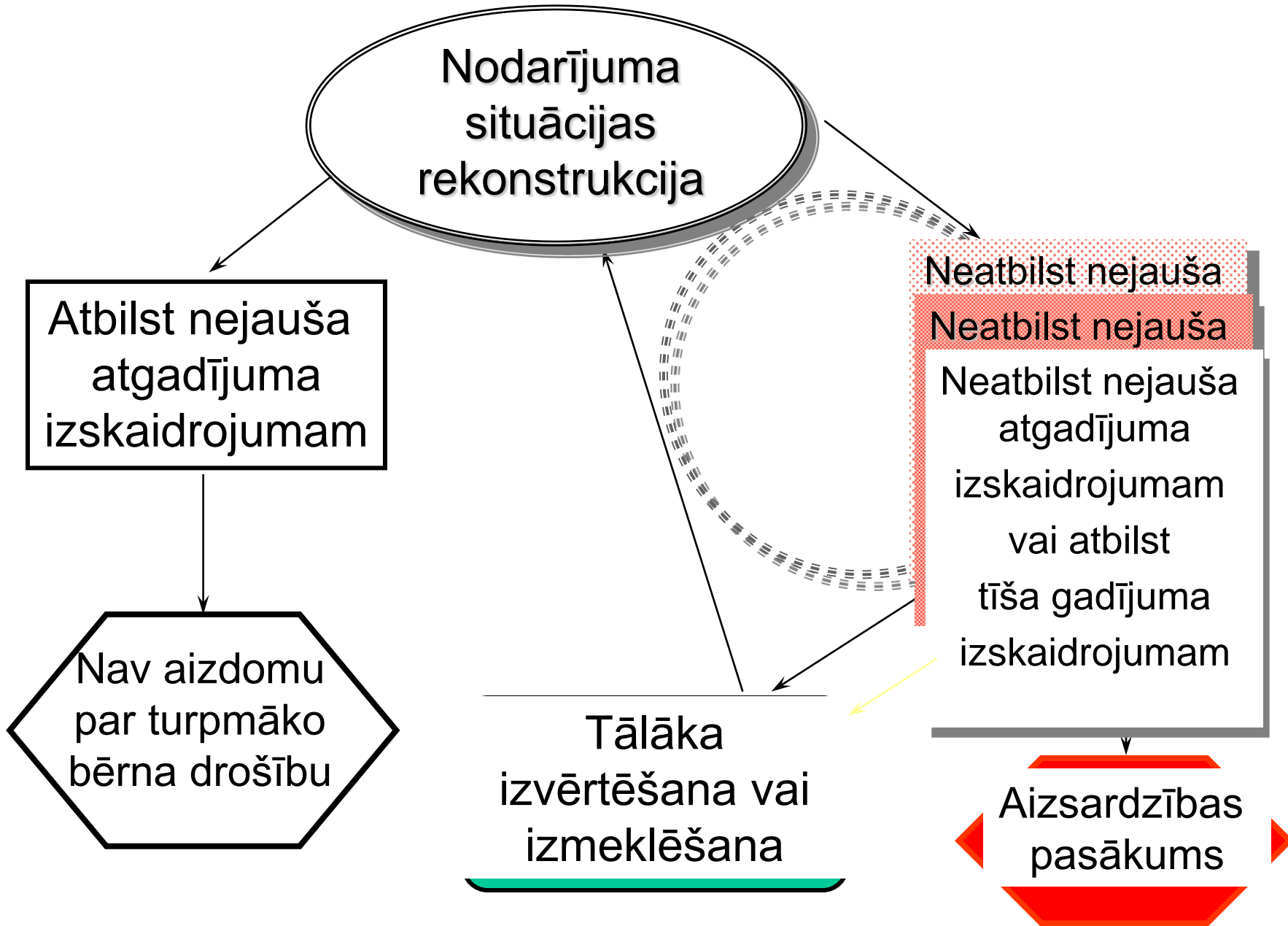
Tiesu medicīniskā izmeklēšana

- fotogrāfiska dokumentēšana
- ķermeņa audu paraugi – attiecīgā materiāla ievākšana
- intervijas – bērns, aizdomās turamais, citi atbilstoši informatori
- informācija par notikuma vietu – materiālās īpašības un izmēri
- varbūtējā notikuma video inscenējums

Traumu izvērtēšana

Notikuma rekonstrukcija

Nāves gadījuma izmeklēšanas grupas

Vardarbība pret bērnu var palikt nepamanīta, pat ja tās iznākums ir letāls.

VISI bērnu nāves gadījumi, sevišķi zīdaiņu pēkšņas nāves gadījumi, ir rūpīgi jāizmeklē. Tas nozīmē:

- pilnīgu sekciju, ieskaitot visas acs izņemšanu, skeleta apskati, toksikoloģiskos un infekciju izmeklējumus
- pilnīgu slimību vēstures izskatīšanu
- pilnīgu pārskatu par iepriekšējiem gadījumiem, kad radušās šaubas par bērna drošību
- pilna tiesu medicīniskā ekspertīze

Šie pasākumi ir nepieciešami, lai noteiktu, vai tiešo nāves cēloni var izskaidrot ar aprakstītajiem notikumiem, vai arī ticamāki ir cēloņi, kam nav negadījuma rakstura.

Sliktas izturēšanās sekas

Dažas negatīvās sekas:

Īstermiņa ietekme*

- dažādu orgānu vai ķermeņa daļu savainojumi, dzīvības zaudējums
- seksuāli transmisīvās infekcijas, nevēlama grūtniecība
- trauksme, ēšanas un miega traucējumi, pašnāvības mēģinājumi

* Īslaicīgas sekas var kļūt par ilglaicīgām

Ilgtermiņa ietekme

- kognitīvi traucējumi, paralīze, aklums, kurlums vai ekstremitātes zaudējums
- vēzis, sirds un plaušu slimība, zarnu kairinājums, fibromialģija
- seksuālā disfunkcija, neauglība
- atkarību izraisošu vielu lietošana, kognitīvi traucējumi, traucēta sociālā adaptācija

Aizsardzība

Visi aizsardzības pasākumi ir regulāri jāpārskata, lai nodrošinātu to piemērotību.

- Atbalsta pakalpojumi, skat. speciālos pakalpojumus
- Bērna un aizdomās turamā saskarsmes ierobežojumi
- Mājokļa novērošana, lai nodrošinātu aizsardzības plāna ievērošanu
- Bērna izņemšana no ģimenes iesākumā uz laiku, un tad pavisam, ja nepieciešams

Bērna, kas cietis no sliktas izturēšanās, rehabilitācija

- Fiziska ārstēšana, ilglaicīga terapija un atbalsts, piem., ratiņkrēsls vai ortodontiskās skavas
- Īslaicīgs vai ilglaicīgs garīgās veselības atjaunošanas process, lai atrisinātu ar vardarbību saistītās problēmas. Tajā var ietilpt:
 - konsultācijas,
 - atbalsta grupas, piem., socializācijas prasmju attīstīšanai.
- Atvесеļošana izglītojot

Aizdomās turamā kriminālvajāšana

- Kriminālapsūdzība un atbrīvošana pret galvojumu
- Apsūdzība (tiesāšana) un cietušā bērna loma
- Apcietināšana vai alternatīvi pasākumi
- Rehabilitācija
- Atbrīvošana no kriminālatbildības (attaisnošana vai atbrīvošana pēc visa piesprietā soda vai tā daļas izciešanas) un nosacījumi, ja tādi ir nepieciešami

Uzraudzība un novērtēšana

Zināmo sliktas izturēšanās gadījumu uzraudzība ļauj noteikt, kāda ir situācija pirms konkrētās iejaukšanās, tās laikā un pēc tās.

Visi jebkurā iejaukšanās līmenī veiktie pasākumi ir jāizvērtē, lai nodrošinātu, ka tie ir labvēlīgi un efektīvi gan pakalpojumu, gan izmaksu ziņā.